

پان ترکیسم، پان آدریسم؛ از کجا و برای کجا؟

گزارشی از سمینار علمی «آذربایجان و آران»

سرویس آذربایجان / خبرگزاری آران
رضا خجسته تبریزی

خبرگزاری آران / سرویس آذربایجان: «آذربایجان و آران» عنوان همایشی علمی – دانشجویی بود که اوایل هفته جاری به همت موسسه فرهنگی آران و انجمن علمی تاریخ دانشگاه پیام نور تبریز در محل این دانشگاه برگزار شد.

حسن گلی، دبیر همایش می گوید: سخنرانان این همایش سعی داشتند ضمن تبیین مسائل قفقاز با بررسی وقایع تاریخی و همچنین چرایی و چگونگی پیدایش رویدادهای تاریخی، به گسترش روابط کشورمان با کشورهای این منطقه به ویژه جمهوری آذربایجان کمک نمایند.

در این همایش یک روزه که با استقبال گسترده دانشجویان دانشگاه پیام نور تبریز همراه بود، در سه محور زمینه ها و پیامدهای عهدنامه های گلستان و ترکمانچای؛ فرصتها و چالش های ایران در منطقه قفقاز و تحریفات تاریخی در مناطق آذربایجان و آران، داوود اسدیان، مهدی علایی، حسن گلی، امیر احمدیان و منصور حقیقت پور به سخنرانی پرداختند.

اما خبرسازترین بخش این همایش سخنرانی منصور حقیقت پور، کارشناس ارشد مسائل قفقاز و استاندار سابق اردبیل بود که به موضوع روند شکل گیری تفکر پان آدریسم و پان ترکیسم پرداخت و از تفاوت های این دو «پان» سخن گفت و عاقبت اهداف و کارکردهای اشاعه دهندگان این تفکر را بررسی کرد.

حقیقت پور گفت: پان آدریسم، محصول تلاش شوروی از سالیان گذشته برای دسترسی به آب های گرم بوده است.

وی افزود: اتحاد جماهیر شوروی، ایده تشکیل دولت مستقل آذربایجان از طریق ادغام آذربایجان تاریخی - خاک جنوب ارس در جانب ایران - و آران - که امروزه جمهوری آذربایجان نامیده می شود- را مطرح کرد و تمام تلاش خود را به کار بست تا تقویم، خط و اسامی فارسی و تمام مواردی که در منطقه نمود تمدن فارسی را داشتند، از بین ببرد.

استاندار سابق اردبیل گفت: تغییر نام «بادکوبه» به «باکو» در همین راستا قابل ارزیابی است ضمن اینکه پیدایش جریان هایی مانند پیشه وری و حزب توده بسترسازی برای تحقق این موضوع بودند.

وی در ادامه تصریح کرد: بر اساس طرح روس ها، با ایجاد دولت واحد آذربایجان و نیز ایجاد دولت خودمختار در مهاباد که به آذربایجان غربی متصل است، دایره نفوذ شوروی به فو عراق و در نتیجه به آب های گرم خلیج فارس می رسید.

حقیقت پور با اشاره به ضرورت آگاهی طرفداران پان آدریسم با نیت اصلی طراحان این ایده، تاکید کرد: البته یک جریان دیگر مسیر ترکمنستان، افغانستان، بلوچستان و دریای عمان را پیگیری می کرد تا شوروی به آب های گرم دریای عمان راه یابد.

این کارشناس مسایل سیاسی، بنیان های فکری طراحان پان ترکیسم با طراحان پان آدریسم را متفاوت خواند و اظهار داشت: پان ترکیسم، زاینده تفکر غربی و صهیونیستی برای ممانعت از ترویج اندیشه های شوروی سابق است.

وی با ارائه یک تحلیل، اضافه کرد: منشاء عمده جریان های ناسیونالیستی و به تبع آن اندیشه های ناسیونالیستی پان عربیسم، پان فارسیسم و پان ترکیسم در قرن بیستم از غرب و به ویژه انگلیس بود.

این تحلیلگر مسایل سیاسی حوزه قفقاز اظهار داشت: همین اندیشه های ناسیونالیستی بود که دولت عثمانی را متلاشی کرد و سپس بحث دولت اسرائیل و شکل گیری دولت اسرائیل را به سرانجام رساند.

حقیقت پور افزود: کار تا جایی به پیش رفت که انگلیسی ها در نهادینه کردن ایناندیشه پا در صحنه های علمی گذاشته و دستور حذف ادبیات عربی، فارسی و ترکی را از مراکز دانشگاهی و آموزشی دادند.

وی در جمع بندی بحث خود خاطرنشان کرد: پان ترکیسم با حمایت مالی و سیاسی غرب شکل گرفت و تقویت حس مقاومت فرهنگی در بین ترک ها را دنبال می کرد تا به این ترتیب ترک ها با تاسی از این مقاومت فرهنگی، موضوعات فرهنگی شوروی را نپذیرند.

«قراردادهای گلستان و ترکمانچای، زمینه ها و پیامدها» موضوع سخنرانی بهرام امیر احمدیان، استاد دانشگاه های تهران بود که در این سخنرانی از عدم اهتمام جدی محافل دانشگاهی و پژوهشی کشور نسبت به تاریخ ایران به ویژه تاریخ مرتبط با منطقه قفقاز، انتقاد کرد.

وی گفت: ایران برای روشن سازی تاریخ خود، به ویژه در حوزه قفقاز کار چندانی نکرده است، این در حالی است که کشورهای حوزه قفقاز به ویژه جمهوری آذربایجان تاریخ را تحریف کرده در این باره کتاب های بسیاری نوشته اند. به طوری که چندی پیش اطلس تاریخی آذربایجان با عنوان آذربایجان در دوره صفویه در این کشور چاپ شد که این تحریف آشکار برای ایران بسیار سنگین بود که البته در ایران نیز اقداماتی برای انتشار اطلسی مبتنی بر واقعیتهای تاریخی صورت پذیرفت.

استاد دانشگاه تهران در ادامه افزود: ایران باید با حساسیت ویژه، روشنگری در خصوص تاریخ منطقه قفقاز را انجام دهد، که البته تا کنون در مواقع حساس به این تحریف ها پاسخ دقیقی نداده ایم. وی در پایان سخنانش با اشاره به جدایی قفقاز از ایران، در نتیجه سیاستهای ضد ایرانی روسیه اظهار داشت: پس از جدایی این منطقه از ایران، اقدامات زیادی جهت تحریف تاریخ آن نیز صورت گرفت و حتی اسامی مناطق مختلف قفقاز که نشان از ماهیت ایرانی آنها داشت عوض شد و امروزه نیز بحثهای انحرافی مانند آذربایجان جنوبی و شمالی زاینده همان تحریفات تاریخی است.

معاون امور فرهنگی دانشگاه پیام نور تبریز دیگر سخنران این همایش بود، وی برگزاری همایش های علمی را عامل روشنگری تاریخ دانست و افزود: تاریخ شناسان و محققان باید با پرداختن به چرایی و چگونگی مسائل تاریخی مانند قراردادهای ننگین گلستان و ترکمنچای، شبهات این موارد را برای جوانان برطرف کنند.

حسن گلی دبیر این همایش نیز تصریح کرد: هر ملتی که تاریخ خود را به خوبی نشناسد مجبور است اشتباهات گذشته را تکرار نماید.

وی با اشاره به اهمیت تاریخی آذربایجان به عنوان مهمترین بخش ایران گفت: این منطقه در طول تاریخ به سبب موقعیت حساس خود و نیز به دلیل نقش ارزشمندی که در پیشرفت و اعتلاء ایران داشته است، به شکل های گوناگون مورد طمع قدرت های مختلف قرار گرفته و امروزه نیز این بخش از ایران اسلامی به دلایل مختلف از جمله همجواری با منطقه استراتژیک قفقاز از اهمیت خاصی برخوردار است که لزوم شناخت دقیق تاریخ آن را دو چندان می کند.

سردبیر فصلنامه تحقیقی، مطالعاتی آران با اشاره به تحریفات تاریخی صورت گرفته در تاریخ قفقاز به نتایج این موضوع در شمالغرب ایران اشاره نموده و برپایی چنین همایش هایی را در تبیین تاریخ منطقه و شفاف سازی آن موثر دانست.

گفتنی است: موسسه فرهنگی آران؛ سلسله همایشها و نشست های علمی، تخصصی در خصوص مسائل مختلف قفقاز را با هدف تبیین واقعیت های تاریخی و نیز ایجاد زمینه به منظور ارتقاء سطح

